

JAKOST OBILOVIN 2010

Sborník vybraných příspěvků z odborné konference

Aktuální situace na trhu s obilovinami

Filip, P., Svaz průmyslových mlýnů ČR

Aktuální situace na trhu s obilovinami

Nový marketingový rok 2010/2011 přináší znovu komplikovanou situaci na trzích obilí a potravin. Po dvouletém uklidnění charakteristickým přehnaně nízkými cenami obilovin, mouky a pekárenských výrobků, nastal skokový nárůst cen. Do jisté míry se opakuje situace z roku 2007, kdy došlo pod vlivem obilovin ke značnému zvýšení cen prakticky všech základních potravin rostlinného i živočišného původu. Letošní situace je stejně nebezpečná. Index cen světových potravin vzrostl nejvíce za posledních 20 let. Významný vliv mají ceny cukru, obilovin a rostlinných olejů. Ovlivněny jsou i ceny mléčných výrobků a masa. Nejdříve se zdálo, že ceny obilovin zůstanou pod kritickou úrovní, protože se jejich růst v říjnu zastavil, ale od prosince opět stoupají. Situaci krátce ovlivnily vyšší zásoby z minulého marketingového roku, ale později především klimatické problémy na jižní polokouli ve spojení s nižšími odhady výsledků sklizní na celém světě.

Svět již zaznamenává projevy nedostatku potravin a potravinové krize. Jednoznačně se potvrzují dříve vyslovené prognózy o tendenci světového obilního trhu, tedy růst spotřeby a cenová nestabilita. Ve švýcarské Ženevě se konala v listopadu 2010 celosvětová konference o obilí 2011, na níž se prognózovaly strukturální změny obilního i finančního trhu v příštích letech. Dan Base president AgResource Company Chicago, Illinois, USA ve svém referátu konstatoval, že svět stojí v příštích letech před strukturální změnou finančních nástrojů v oblasti obilí a varoval, že ztráty při sklizni v roce 2011 budou příčinou další cenové exploze. Velikost spotřeby obilovin ve světě je tak vysoká, že v případě nepřízně počasí a ztrát v úrodě u hlavních výrobců a exportérů, dosáhnou ceny obilovin rekordní výše. Trh s obilím v roce 2011–12 tak bude mnohem více strukturální než bylo v roce 2008, kdy se ceny mírně uvolňovaly. Výroba a spotřeba obilovin bude muset i nadále růst, přitom mohou opět nastat výkyvy dané počasím. Nelze přitom očekávat, že ceny obilovin budou klesat, mají vzhledem ke všem okolnostem stále stoupající trend, což bude muset respektovat v rámci Evropské unie i v České republice.

Světová produkce

Nový odhad sklizně obilovin je ve výši 2,216 miliard tun, zatímco loni to bylo 2,263 miliard tun. U pšenice se očekává pokles o 5% na 647 milionů tun. Spotřeba pšenice je odhadována na 661 milionů tun a konečné zásoby se mají snížit na 170 milionů tun. Na druhé straně se zvýšily osevní plochy ozimé pšenice v Evropě i ve Spojených státech, což může pomoci utlumit výkyvy cen na konci marketingového roku. Předpokládá se rovněž že záporná bilance sklizeň/spotřeba bude vyrovnána z dostatečných zásob této komodity. Souvislostí jsou i s produkcí rýže a kukuřice. Světová produkce kukuřice má v roce 2010/11 dosáhnout 809 mil. t (813 v r. 2009/10), její spotřeba 842 mil. t (815 v r. 2009/10).

Světové vývozní ceny pšenice rostly již od června, na přelomu září a října klesaly nicméně ve druhé polovině října již opět rostly:

US HRW fob Gulf 300 \$/t (+13 \$/t), US SRW fob Gulf 292 \$/t (+9 \$/t), Argentina 300 \$/t (-5 \$/t), Canada CWRS 13,5% St Law 375 \$/t (+15 \$/t). Rovněž světové vývozní ceny kukuřice vzrostly velmi výrazně: US YC3 FOB Gulf 261 \$/t (+31 \$/t), Argentina maize Up River 263 \$/t (+37 \$/t), Brazilian maize 265 \$/t (+25 \$/t).

Produkce pšenice hlavních světových vývozců předpokládá s následujícími objemy: EU 127,6 mil.t (130 mil.t r.2009), USA 60,1 mil. t (60,3 mil. t rok 2009), Kanada 21,5 mil. t (24,0 mil. t rok 2009), Austrálie 24 mil. t, Argentina 12,5 mil. t, Rusko 41,5 mil. t (59,5 mil. t rok 2009), Ukrajina 17,5 mil. t (20,5 mil. t rok 2009), Kazachstán 11,5 mil. t (20,2 mil. t rok 2009). Ve většině vývozních zemí došlo ke snížení, s největším poklesem v Rusku. Rusko dočasně zastavilo svůj export obilí a ze zpráv vyplývá, že toto opatření je prodlouženo do března. I přes uvedené výsledky není důvod k zásadním obavám z nedostatku v celosvětovém měřítku. Jedná se totiž o třetí největší sklizeň obilovin v historii.

Produkce EU

Odhad produkce obilovin v EU 27 pro rok 2010/11 dle DG AGRI: 280,7 mil. t (294,7 mil. t v roce 2009/10), z toho pšenice 127,6 mil. t (loni 129,8), tvrdá pšenice 8,3 mil. t (loni 8,7), ječmen 54,54 mil. t (loni 62,1 meziročně -12,4%), kukuřice 58,2 mil. t (loni 57,8), žito 8 mil. t (-19,4%) a oves 7,5 mil. t (-11%). Strategie Grain ve zprávě ze září 2011 odhaduje bilanci pro rok 2010/11 následovně: počáteční zásoby na 54,9 mil. t, využitelnou produkci na 278 mil. t, spotřebu na 274,5 mil. t a konečné zásoby dosáhnou na konci marketingového roku 65,4 mil. t. Nárůst produkce je odhadován ve Španělsku a Itálii, největší snížení je ve Finsku, Dánsku a Bulharsku. Problémy má i Maďarsko, kde byla velká část úrody zasažena fuzáriemi.

EU je významným světovým exportérem obilovin a současná situace na světovém trhu umožnila zvýšení objemů exportu obilovin z EU do třetích zemí. Hlavní objemy směřovaly do Alžírsko, Egypta, Maroka, Jižní Koreje a na Filipíny. Největšími exportéry jsou Francie, Německo, Rumunsko a Bulharsko.

Evropské ceny pšenice reagovaly na vývoj světových cen. Začaly stoupat v červnu, přičemž nejvyšší nárůst nastal na začátku srpna. Na konci září mírně poklesly. V prosinci již znovu rostly a v únoru již dosáhly od 270 do 284 EUR/t. Názorně to ukazuje tabulka cen na evropských burzách.

Produkce a spotřeba v ČR

Předpoklad produkce obilovin v ČR v roce 2010 dle ČSÚ je ve výši 6996 tis.tun. Z toho pšenice 4 206,5 tis tun, při výnosu 5,05 t/ha. Spotřeba pšenice na výrobu potravin je v úrovni 1230 tis. tun, osiva 195 tis. t, na krmiva 1250 tis. tun, technické užití 155 tis. t, export byl loni 1600 tis. tun, letos je uvažován ve výši 1300 tis. tun. Zájem o naši pšenici trvá a vyváží se jí přes 100 tis. tun měsíčně. Osevní plochy pšenice byly nižší o 8 tis. ha. Žita se urodilo 123,5 tis. tun, osevní plochy byly nižší o 30 tis. hektarů. Spotřeba žita na výrobu potravin byla loni v úrovni 110 tis. tun.

Podle státní statistiky by u nás měly být k dispozici vysoké zásoby potravinářské pšenice i žita z minulé sklizně. U pšenice by to mělo být 783,2 tis. tun a u žita 33,2 tis. tun. Vývoj obchodu na konci starého a na začátku nového marketingového roku však naznačuje, že jsou tyto zásoby daleko nižší. Cena potravinářské pšenice začala u nás stoupat již v červnu. V červenci se zvýšila již o 1000 Kč na tunu a v srpnu byl průměr přes 4500 Kč. Od září již byla překročena hranice 5000 Kč a v únoru 2011 6000 Kč na tunu. Rozpoutal se boj o kvalitní zrno. Na našem trhu působí obchodníci ze zahraničí a soupeří cenovými nabídkami s našimi mlýny a výkupci. Kvalitní pšenice i žito se vyváží z republiky převážně do Německa, Polska a Rakouska.

Vážné problémy jsou ale s kvalitou pšenice i žita. Zatímco na Moravě se podařilo sklídit úrodu před dešti, v Čechách byla vlivem dešťů zhoršena kvalita a část úrody byla úplně zničena. Problémy jsou především s porůstáním zrna a snižováním hodnoty čísla poklesu pod meze zpracovatelnosti v pekárnách (220 s u pšenice a 150 s u žita). Nižší je rovněž objemová hmotnost i obsah lepku, který navíc nemá požadovanou kvalitu. Přestože v současné době nelze uzavřít výslednou bilanci pšenice a žita a to především ve vztahu ke kvalitě a stavu počátečních zásob, je možné se obávat nedostatku pšenice i žita pro domácí spotřebu, které bude mít potravinářskou kvalitu.

V České republice je vlivem masivního exportu i nedostatku kvalitních partií pocitován nedostatek pšenice a žita. Evropa reagovala 17.2. opatřením v podobě dočasného zmrazení celních bariér při dovozu obilovin ze třetích zemí. Toto opatření má umožnit dosažení příznivějších cen a hlavně uklidnění na vnitřním trhu EU. Také se očekává vliv zapůjčování obilí z rezerv států unie.

Geny mouky a výrobků z mouky

Podobně jako tomu bylo v roce 2007, i letos růst cen mouky i výrobků z mouky zaostává za růstem cen obilovin. Mlýnským a pekárenským podnikům tak vznikají velké ztráty v hospodaření. Působí zde jednak smlouvy se zákazníky, které mají dlouhé výpovědní lhůty nebo jsou fixní na dlouhé období. Výrobci v ČR i v EU se při skokovém nárůstu cen obilovin obávají ztráty zákazníků nebo ohrožení svých zákazníků, a proto vyčkávají. Vývoj cen mouky v ČR pro průmyslové zpracování zaznamenal zatím růst o 40%. Ve vztahu k cenám obilí se ale předpokládá, že mohou vzrůst až o 60% proti výchozímu stavu.

Ceny pekárenských výrobků se zvýšily pouze v malých obchodech, v obchodních řetězcích zatím stoupají velmi pomalu. Na růst cen pekárenských výrobků logicky působí i zdražování dalších surovin a energie.

Každé zvyšování cen potravin a zejména potravin denní spotřeby, vyvolává reakce veřejnosti. Navíc některé výrobky jsou na to daleko citlivější. Mezi ně patří určité cena chleba a pečiva. Při jejich zvyšování ihned reagují ekonomičtí analytici, představitelé zemědělců i obchodníci. Ti naopak uvádějí argumenty, že požadavky na zvýšení cen jsou neopodstatněné. V tisku je možné se také dočíst o příkladu jak výkyvům cen čelí velké potravinářské společnosti jako Anheuser-Busch InBev, Kraft Foods a další. Používají totiž speciální finanční deriváty jako například hedging (ochrana při obchodování proti rizikům cenových pohybů). Anheuser Busch uvedl, že si hedgingem zajistil ceny sladnického ječmene na celý rok 2011, aby se vyhnul velkým problémům při růstu cen. Tyto zprávy a informace jsou ale zavádějící.

Finanční analytici totiž jasně upozorňují, že mít hedging je dobré, ale mít ho příliš je kontraproduktivní a může vést k předlužení, které je poté neřešitelné a končí krachem.

Cena pšenice se zvýšila celosvětově a u nás má na její zvyšování vliv světová/evropská poptávka po našich obilovinách a také kvalitativní problémy v důsledku nepříznivého počasí v průběhu vegetace. Nyní před námi stojí otázka jaký lze předpokládat budoucí cenový vývoj. A odpověď není rozhodně optimistická. Tuzemské ceny pšenice se stále více přibližují světovým cenám a lze tedy předpokládat jejich další růst. Spotřeba pro potravinářské užití představuje přibližně 100 tis. tun měsíčně, významný je export, který dosáhl na konci ledna přibližně 800 tis. tun a pokračuje. Ve využitelné potravinářské kvalitě se urodilo asi 2200 tis. tun, z čehož vyplývá možný nedostatek. Stabilizace cen tak může být dosažena jedině dovozem nebo uvolněním zásob. Neočekává se ani významnější pokles cen v průběhu nových žnít. S vyšší cenovou úrovní je nutné počítat i v příštím marketingovém roce.

Světové ekonomické fórum ve Švýcarském Davosu zaznamenalo volání některých představitelů vlád po přísnější regulaci spekulativních obchodů s komoditami. To logicky odmítají zástupci firem i mezinárodních institucí. Ti naopak navrhuje odstranění překážek růstu produkce a zastavení využívání produkce k výrobě pohonných hmot. Zásadním řešením pro svět by mohly být také investice do zemědělství v dosud zanedbané Africe. Na tomto fóru zaznělo rovněž volání po zabezpečení potravinové soběstačnosti v jednotlivých zemích. Francouzský prezident Sarkozy přednesl návrh na zprůsvětlení regulace trhu potravin a zřízení spekulativních obchodů zřízením jakéhosi rezervního fondu. Viníkem krize jsou totiž především hedge fondy a jiní finanční investoři. Například v posledních dnech ceny pšenice poklesly vlivem přesunu zájmu těchto investorů o ropu, kde nyní rostou ceny v důsledku politické krize v arabských zemích rychleji. Ale každá regulace něco stojí, hmotné rezervy přímo v komoditách je potřeba za něco nakoupit, nebo finanční rezervy v depozitu je třeba k tomuto účelu uvolnit. Proto se jeví jako nejlevnější orientace na regionální soběstačnost a dlouhodobé stabilní obchodní vztahy, které umožní plánování zemědělské produkce. V takovém případě by bylo možné ovlivňovat trh přímo subjekty trhu s určitým vlivem státu. Diskusi o regulaci nelze odmítat, ale naopak k ní seriózně a bez emocí přispět, protože finanční ztráty z výkyvů cen jsou velmi vysoké pro všechny stupně dodavatelského řetězce obilí.

Světové trhy

Vývoj světových cen obilovin v roce 2010 Chicago (Kč/t) termínované obchody

	29. 8.	5. 9.	26. 9.	31. 10.	28. 11.	26. 12.	30. 01.
Pšenice							
Prosinec 2010	4 974	5 240	4 859	4 679	4 453	--	--
Březen 2011	5 155	5 401	5 057	4 939	4 721	5 553	5 364
Květen 2011	5 146	5 346	5 115	5 056	4 892	5 745	5 557
Červenec 2011						5 826	5 682
Kukuřice							
Prosinec 2010	3 344	3 518	3 772	4 068	3 962	--	--
Březen 2011	3 445	3 618	3 863	4 159	4 071	4 691	4 483
Květen 2011	3 498	3 654	3 902	4 201	4 127	4 751	4 555
Červenec 2011						4 776	4 592

Vývoj cen EUR/t na evropských burzách

Země a město	24. 6.	29. 7.	26. 8.	16. 9.	28. 10.	25. 11.	16. 12.	27. 1.	10. 2.
Pšenice potravinářská									
Francie Rouen	135,73	176,50	219,93	230,86	208,79	214,72	239,65	261,58	275,51
Belgie Antverpy	137,00	166,00	--	228,00	212,00	218,00	237,00	266,00	272,00
Německo Hamburg	146,00	175,00	231,00	237,00	210,00	218,00	247,00	260,00	270,00
Maďarsko Transdanubia	--	126,58	175,32	178,81	215,34	--	197,74	--	259,21
Polsko Slaski	130,02	140,43	175,87	175,87	190,91	193,98	197,29	236,16	245,90
Rakousko Vídeň	--	--	219,00	182,50	220,00	220,00	--	272,00	284,00
Česká republika Brno	117,57	168,00	176,00	195,90	200,00	200,00	209,02	222,54	249,00
Slovensko	--	162,00	172,00	201,67	--	195,22	207,00	--	--
Žito potravinářské									
Německo Hamburg	121,00	155,00	195,00	205,00	198,00	199,00	212,00	228,00	232,00
Polsko Slaski	90,47	79,96	129,16	125,42	159,32	164,60	167,70	187,41	209,41
Česká republika Brno	98,35	152,00	168,00	192,00	194,04	190,00	220,37	238,17	265,30

Bilanční tabulka pšenice a žita v ČR

Ukazatel	Jedn.	Pšenice		Žito	
		2009/10	2010/11	2009/10	2010/11
Osevní plocha	tis. ha	831,3	833,6	38,5	30,2
Výnos	t/ha	5,24	5,05	4,63	4,08
Výroba	tis. t	4 358,1	4 206,5	178,1	123,5
Počáteční zásoby	tis. t	783,2	924,0	33,2	36,3
Dovoz celkem	tis. t	32,3	28,0	5,2	10,0
Celková nabídka	tis. t	5 173,6	5 158,5	216,5	169,8
Domácí spotřeba	tis. t	2 850,0	2 830,0	146,5	136,0
Z toho – potraviny	tis. t	1 250,0	1 230,0	135,0	125,0
– osiva	tis. t	185,0	195,0	9,5	9,0
– krmiva	tis. t	1 285,0	1 250,0	2,0	2,0
– technické užití	tis. t	130,0	155,0	0,0	0,0
Vývoz celkem	tis. t	1 338,3	1 300,0	33,7	30,0
Intervenční nákup	tis. t	61,3	0,0	0,0	0,0
Prodej int. zásob	tis. t	0,0	0,0	0,0	0,0
Zůstatek int. zásob	tis. t	61,3	61,3	0,0	0,0
Celkové užití	tis. t	4 246,6	4 130,0	180,2	166,0
Konečné zásoby	tis. t	924,0	1 028,5	36,3	3,8
Kon. zás./celkové užití	%	21,74	24,90	20,13	2,31
Kon. zás./dom. spotř.	%	32,42	36,34	24,76	2,82

Evropské trhy

Vývoj termínovaných cen na burze Matif (Kč/t)

	1. 8.	29. 8.	19. 9.	26. 9.	24. 10.	31. 10.	28. 11.	12. 12.	02. 01.	30. 01.
Pšenice										
Listopad 2010	4 890	5 479	5 808	5 566	5 142	5 535	--	--	--	--
Leden 2011	4 928	5 386	5 727	5 528	5 099	5 492	5 392	6 071	--	--
Březen 2011	4 966	5 330	5 702	5 466	5 081	5 492	5 386	6 034	6 280	6 445
Květen 2011	--	--	--	--	5 068	5 492	5 392	6 040	6 268	6 379
Srpen 2011									5 479	5 628